

Oponentský posudek k habilitační práci

PhDr. Martin Kopecký, Ph.D.

Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou: Politika vzdělávání a učení se dospělých v éře globálního kapitalismu.

Jelikož jsem byl s textem M. Kopeckého obeznámen již před doručení habilitační práce a s vybranými tezemi habilitační práce jsem již měl to potěšení polemizovat při jiných příležitostech, mohu své obecnější stanovisko formulovat už na úvod svého oponentského posudku. Pokud jde o **původnost textu**, jedná se o původní výsledek dlouhodobé badatelské práce autora, která je podložena vysoce nadstandardní znalostí pramenů politických, analytických i sekundárních. **Vědecký přínos** habilitační práce spočívá především v tom, že nově a inovativně zpracovává téma vzdělávací politiky s využitím kritické perspektivy. V českém/československém prostředí nemá tato publikace ekvivalent. Samozřejmě můžeme připomenout práce Kaščíka a Pupaly (v textu také citovanou Školu zlatých golierov, 2012) či text Kellera a Tvrdeho *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna* (2008), které ovšem řeší téma vzdělávací politiky o něco méně komplexně. **Text je zpracován pečlivě, odborným jazykem, terminologicky citlivě.** Právě to poslední je vzhledem k tématu poměrně obtížně, autor projevuje cit pro české ekvivalenty pojmů z dominantně anglicky psaných zdrojů. Vlastně jediná součást textu, ke které mám drobné výhrady, jsou citáty v úvodu kapitol, které jsou většinou spíše hádankou, než integrální součástí textu.

Mám-li přistoupit ke komentování obsahu habilitačního spisu, musím začít od kapitoly druhé, ve které autor deklaruje svá metodologická východiska. Podobně jako převládající proud současné analýzy vzdělávací politiky se odklání od pozitivistického pojetí a hlásí se konkrétně k tzv. Kritické analýze politiky (critical policy analysis). Práce je dokladem přínosu snahy „zasadit vzdělávací politiku do širšího kontextu a dokázat tuto politiku i její kontext problematizovat“ (s. 33). Skutečnost, že tento postup zřejmě není univerzálně použitelný na minulé i budoucí vzdělávací politiky, ale právě a (snad i) jen na vzdělávací politiku v čase ekonomické globalizace a převládajícího neoliberalismu, metodu nijak neproblematizuje.

Předsazením (v podobě kapitoly první) představení vzdělávání dospělých jako kulturního a historického jevu autor ukazuje, že první kapitola ještě není tou jádrovou analýzou, kvůli které text vznikl. Je v ní však definován cíl práce, kterým je identifikovat příčiny a kontexty toho, jak se vzdělávání dospělých stalo předmětem zájmu veřejných politik, které „jsou od sedmdesátých let 20. století do současnosti formovány mezinárodními politickými a ekonomickými organizacemi“ (s. 6) a „poukázat na neduhy těchto politik a jejich širší souvislosti“ (s. 7). Jak si autor správně všímá, politické uznání a ocenění vzdělávání dospělých bylo paradoxně podmíněno odklonem od svých tradičních cílů a opouštěním emancipačního étosu. Zároveň však kvituji, že autor se nenechává strhnout prvoplánovým sentimentem za vědou či vzděláním ve smyslu Bildung. Nerozporuje přechod od akcentu na celoživotní vzdělávání k celoživotnímu učení. Vnímá však proměnu vzdělávací politiky a jejích kontextů, která se dá vyjádřit různým způsobem, např. jako záměnu utopií pseudoutopií. Jen je škoda, že v textu habilitačního spisu není prostor pro diskuzi o tom, jak se s konstruktem celoživotního učení vypořádaly vědy o edukaci.

Po dvou vstupních kapitolách autor logicky a včasně přistupuje k identifikaci aktérů a mechanismů vzdělávací politiky v éře „vládnutí bez vládnutí“. Plasticky zde vykresluje mechanismy, kterými se uplatňuje především „hegemon vzdělávací politiky“, kterým je zjevně OECD. Věnuje se však i roli UNESCO, Světové banky, Světové obchodní organizace a samozřejmě EU. OECD je nejčastějším objektem analýzy a pro méně poučeného čtenáře může být až s podivem, jak lze pomocí statistik a analytických zpráv dosáhnout takového vlivu. Právě tyto mechanismy jsou zde vcelku přesvědčivě vysvětleny.

Jako zásadní koncept autor dále prezentuje vědění. Zde se s autorem názorově mírně rozcházím. Domnívám se totiž, že roli vědění v politikách lze lépe vysvětlit kontextem než politikou, zatímco on – jak čtu text – postupuje spíše opačně. Domnívám se totiž, že i ti nejlepší prognostici byli zaskočeni až brutálním nástupem role znalostí ve společnosti a mírou, v jaké „kognitivní a analytické prvky v procesu produkce přinášejí produktu větší přidanou hodnotu než samotná manipulace s materiálem“ (Skovsgaard, J. *Changes in society impact education. Lifelong learning in Europe*, 2006, roč. 11, č. 2, s. 131). Také musím uvést, že bych asi neodděloval téma gramotností a kompetencí od tématu znalostí, jak to činí M. Kopecký.

Za skutečné jádro práce považuji šestou a sedmou kapitolu, kde autor nejprve vztahuje vzdělávání dospělých k funkcím sociální politiky a posléze k ekonomickým a ještě spíše mimoekonomickým funkcím vzdělávání a učení se. Autor se zde zdařile vyrovnává s nelehkými věcnými i terminologickými otázkami.

Za velice inspirativní považuji osmou kapitolu, která nastiňuje úkoly pro výzkum. Přesto se zde opět s autorem poněkud názorově rozcházím, jen obtížně přijímám, že by práce Wengera Laveové či práce vztahující se k biografickému výzkumu měly být vnímány jako alternativa k výše analyzovaným politikám a jejich kontextům. Domnívám se, že by mohly být stejně tak interpretovány jako součást stejného proudu. A vlastně je škoda, že se autor v závěru textu odvrací od kritické perspektivy a snaží se spíše tvořit než bořit. Upozornění na mezery v poznání a formulace úkolů pro vzdělávací politiku bych uvítal více.

Přes drobné výhrady a větší či menší názorové rozdíly s autorem nemohu než uvést, že jednoznačně **doporučuji na základě předložené habilitační práce pokračovat v habilitačním řízení uchazeče.**